

“ความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนชนบทไทยภายใต้ การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและสังคม”

Research Story

ก้าวเข้าสู่เดือนเมษายนหาสงกรานต์ ที่ทุกคนต่างรอคอยการกลับสู่ภูมิลำเนาเพื่อพบปะสมาชิกครอบครัวอย่างพร้อมหน้ากันอีกครั้ง และเพื่อให้เข้ากับเทศกาลที่กำลังจะมาถึง ใน Research Story ประจำเดือนนี้ ผู้เขียนขอนำเสนอโครงการวิจัย เรื่อง “ความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนชนบทไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและสังคม” ซึ่งมุ่งฉายภาพการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวในชนบท อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยและการพัฒนาความเป็นเมือง ส่งผลให้ครัวเรือนไทยในชนบท และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวไทยในชนบทเปลี่ยนแปลงไป โดยผู้เขียนเล็งเห็นว่างานวิจัยนี้ สามารถเป็นข้อมูลสนับสนุนในการวางแผนนโยบายการคลังเพื่อรับมือกับความเสี่ยงและภาระทางการคลังอันเนื่องมาจากภาวะสังคมสูงวัยและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปในอนาคต อาทิ มาตรการกระตุ้นการมีบุตรโดยการเพิ่มสวัสดิการการลดหย่อนมากขึ้น และมาตรการอื่นๆ ติดตามมา โดยขอสรุปเนื้อหาพอสังเขป ดังนี้

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

- ⇒ การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรไทยราวครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา เกิดจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่
 - 1) การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ของประชากรไทย กล่าวคือ อัตราเจริญพันธุ์รวมของประชากรไทย ในปี 2513 สูงกว่า 6.0 ลดลงเหลือ 1.6 ในปี 2558 คาดการณ์ว่าจำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ในช่วงปี 2548-2578 จะมีจำนวนลดลงจาก 14 ล้าน หรือร้อยละ 23 ของประชากรทั้งหมด เหลือเพียง 9 ล้านคนเศษ หรือร้อยละ 14 เท่านั้น
 - 2) การมีอายุยืนยาวขึ้นของประชากร เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ดัชนีบ่งชี้ที่สำคัญ ได้แก่ อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากน้อยกว่า 60 ปี ในปี 2513 เพิ่มขึ้นเป็น 75 ปี ในปัจจุบัน คาดการณ์ว่า ประชากรกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่นๆ กล่าวคือ ในปี 2548 มีประชากรสูงอายุอยู่ 6 ล้านคนเศษ หรือประมาณร้อยละ 10 แต่ในอีกประมาณ 30 ปีข้างหน้า ในปี 2578 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็น 16 ล้านคน หรือร้อยละ 25
- ⇒ การเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่เกิดขึ้นส่งผลต่อความเป็นอยู่ของประชากรไทยโดยตรง
- ⇒ การเปลี่ยนผ่านโครงสร้างทางอายุประชากรสู่สังคมผู้สูงอายุจะนำมาซึ่งปัญหาการขาดแคลนด้านแรงงาน
- ⇒ แรงงานภาคเกษตรกรรมในชนบทมีแนวโน้มเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น ทำให้รูปแบบการอยู่อาศัยของครัวเรือนในชนบทมีการเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของพื้นที่ชนบทในสังคมไทย

Research Story

วัตถุประสงค์

- ◆ เพื่อค้นหารูปแบบและลักษณะการอยู่อาศัยของครัวเรือนไทยในชนบทรูปแบบต่างๆ
- ◆ เพื่อศึกษารูปแบบการดูแลซึ่งกันและกัน และความสามารถในการพึ่งตนเองของครัวเรือนชนบทไทย
- ◆ เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนและดูแลครัวเรือนชนบทไทย

วิธีการศึกษา

โครงการนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method) ประกอบไปด้วย

- ◆ การวิจัยเชิงเอกสารและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และรายงานการวิจัยจากแหล่งข้อมูลต่างๆ
- ◆ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยค้นหาข้อมูลเชิงลึกจากการเก็บข้อมูลหลากหลายกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบทั้งข้อมูลเชิงสถานการณ์และคำอธิบายของเหตุและผลของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษา

- ⇒ พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของประชากรและสังคมสูงอายุของประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนในชนบท ทั้งในลักษณะของโครงสร้างครัวเรือน ลักษณะการอยู่อาศัย ตลอดจนวิธีการดูแลและพึ่งพาอาศัยกันของครัวเรือนในชนบท
- ⇒ วิถีชีวิตของคนชนบทและลักษณะการดูแลซึ่งกันและกันยังคงเป็นเหมือนในอดีต
- ⇒ มีการรับเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาปรับใช้กับวิถีชีวิตดั้งเดิมเพื่อความสะดวกในการดำเนินชีวิต
- ⇒ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากร
- ⇒ ข้อค้นพบจากการศึกษา คือ 1) การเพิ่มขึ้นของครัวเรือนเดี่ยวที่ปราศจากผู้ดูแล 2) การเพิ่มขึ้นของครัวเรือนขยายขนาดย่อม (ที่มีเฉพาะประชากร 2 รุ่น คือ พ่อแม่อาศัยอยู่กับบุตร) และ 3) สถานการณ์ที่มีผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองดูแลกันเอง และไม่มีผู้ดูแล

สำหรับผู้สนใจ สามารถค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมได้จากฐานข้อมูลห้องสมุดออนไลน์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (<http://elibrary.trf.or.th>)

อ้างอิงจาก : ปิยวัฒน์ เกตุวงศา และคณะ. //(2559). //โครงการวิจัย เรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของครัวเรือนชนบทไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางประชากรและสังคม. //(ออนไลน์)